

СЕКЦІЯ 7 ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 330.142.26

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2019-6-54>**Гулик Т.В.**

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та підприємництва імені Т.Г. Беня
Національної металургійної академії України*

Кербікова А.С.

*старший викладач кафедри економіки та підприємництва імені Т.Г. Беня
Національної металургійної академії України*

Горбань І.С.

*студент
Національної металургійної академії України*

Gulyk Tetyana

*Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at Department of Economics
and Entrepreneurship named after T.H. Ben,
National Metallurgical Academy of Ukraine*

Kerbikova Alla

*Senior Instructor at Department of Economics
and Entrepreneurship named after T.H. Ben,
National Metallurgical Academy of Ukraine*

Horban' Irina

*master student
National Metallurgical Academy of Ukraine*

ПРИНЦИПИ ТА СУТНІСТЬ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ

PRINCIPLES AND ESSENCE OF CAPITAL MANAGEMENT COMPANIES

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто та узагальнено особливості та проблеми управління капіталом промислового підприємства за сучасного ведення підприємницької діяльності. Досліджено та узагальнено теоретичні та практичні засади щодо управління та оптимізації структури капіталу в умовах сучасного підприємства. Також виділені завдання, які вирішують промислові підприємства під час управління капіталом. Встановлено, що управління капіталом вимагає організованої діяльності, а також довгострокового планування. Також виділені завдання, які вирішують промислові підприємства під час управління капіталом. Доведено, що система управління капіталом підприємства складається з двох функціональних підсистем: управління формуванням капіталу та управління використанням капіталу.

Ключові слова: управління капіталом, структура капіталу, формування капіталу, підприємство, ринкова вартість, стратегія.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены и обобщены особенности и проблемы по управлению капиталом промышленного предприятия при современном ведении предпринимательской деятельности. Исследованы и обобщены теоретические и практические основы управления и оптимизации структуры капитала в условиях современного предприятия. Также выделены задачи, которые решают промышленные предприятия при управлении капиталом. Установлено, что управление капиталом требует организованной деятельности, а также долгосрочного плани-

рования. Также выделены задачи, которые решают промышленные предприятия при управлении капиталом. Доказано, что система управления капиталом предприятия состоит из двух функциональных подсистем: управление формированием капитала и управления использованием капитала.

Ключевые слова: управления капиталом, структура капитала, формирования капитала, предприятие, рыночная стоимость, стратегия.

ANNOTATION

The article discusses and summarizes the features and problems of capital management of an industrial enterprise with modern business activities. The theoretical and practical foundations for managing and optimizing the capital structure in a modern enterprise are investigated and summarized. Also highlighted are the tasks that industrial enterprises solve when managing capital. It was established that the management of capital and their implementation requires organized activities, as well as long-term planning, the tasks that industrial enterprises solve when managing capital are also highlighted. It is proved that the enterprise capital management system in the general case consists of the following two functional subsystems: capital formation management and capital use management. It has been brought up that the management system for capital needs will require a quick and complete view of the city, as well as the establishment and development of a resource base € an important element of the old economy. The company has the opportunity to form such a capital structure for an hour to develop its own financial policy, as in low-cost capital-

ization, it is possible to economically have one. One of the main tasks to create favorable conditions for ensuring the continuity of the reproduction process and the development of enterprises is to find the best options for providing them with different means, i.e. the formation of an optimal capital structure. Optimization of the capital structure of the enterprise is based on the choice of cheap sources of financing the assets of the enterprise. Therefore, the assets of the enterprise should be grouped into the following groups: non-current (fixed) assets; permanent part of current assets; variable part of current assets. The maximization of the market value of the enterprise is ensured by the optimal combination of own and borrowed funds. The purpose of enterprise capital management is related to the strategic and financial management as a whole and is implemented in a single complex. The main purpose of managing an enterprise's capital is to maximize the well-being of the owners of the enterprise in the current and future periods, which is reflected in the increase of its market value.

Key words: capital management, capital structure, capital formation, enterprise, market value, strategy.

Постановка проблеми. Актуальність теми полягає в тому, що в результаті процесів глобалізації, що притаманні світовій економічній системі, відбувається перехід на якісно новий етап її розвитку, основою якого є інтелектуалізація та інформатизація суспільного виробництва. Це зумовлює нові вимоги щодо визначення ефективності управління сучасними бізнес-структурами, які є наслідком пріоритету нематеріального та соціального складників у процесах забезпечення їхньої конкурентоспроможності. Цей контекст набуває вагомого наукового змісту в результаті поєднання теорії капіталу з висновками сучасних концепцій стратегічного й економічного менеджменту та забезпечує потреби реального бізнесу в дієвих механізмах обґрунтування та прийняття ефективних управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення базових положень у сфері поняття «капітал» та «управління капіталом» присвячені публікації низки вітчизняних та зарубіжних науковців.

Меркантилісти трактували поняття «капітал» як синонім до слова «гроші». Гроші як одне із основних багатств розглядали представники першої економічної наукової школи у XVI–XVII ст. – меркантилісти (В. Стаффорд, А. Монкретєн, Т. Ман, Г. Скаруффі та ін.). Поняття «капітал» представники цієї наукової школи розуміли як процес нагромадження грошей, зокрема у золоті, сріблі та коштовностях.

А. Маршалл вказує на те, що капітал складається з речей, без яких виробництво не могло би здійснюватися з рівною ефективністю та які не є безкоштовними дарунками природи. Він робить висновки, що капітал є сукупністю певних речей, результатом людських зусиль [1, с. 105–107].

Питанню управління капіталом на підприємстві присвячено низку наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених, таких як А. Поддєрьогін [2], І. Бланк [3], О. Терещенко, В. Ковальов, Є. Брігхем [4], Л. Катан, С. Моїсєєв, А. Маршалл, А. Сміт, І. Фішер, Дж. Мілль, Ж.-Б. Сей та інші. Проте нині не досить досліджено принципи та сутність управління капіталом підприємств.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз та узагальнення принципів та сутності управління капіталом підприємств.

Виклад основного матеріалу. Управління капіталом – це система методів та принципів розроблення і впровадження ефективних управлінських рішень, які пов'язані з оптимальним його формуванням із різних джерел, а також ефективним використанням у процесі господарської діяльності підприємства [3, с. 382–385]. Отже, управління капіталом передбачає вплив суб'єкта (підприємства) на об'єкт управління (капітал) для ефективного використання цього об'єкта у процесі ведення господарської діяльності суб'єкта.

Система управління капіталом підприємства потребує постійного вдосконалення, зокрема його формування та використання, оскільки створення і розвиток відповідної ресурсної бази є важливим елементом сталого економічного зростання. Підприємство має сформувати таку структуру капіталу під час розроблення своєї фінансової політики, яка за низької вартості капіталу зможе збільшити ринкову вартість економічної одиниці. Оптимальною вважається така структура капіталу, яка дає змогу звести до мінімуму середньозважену вартість капіталу та водночас забезпечує кредитну репутацію підприємства на рівні, що дає змогу на прийнятних умовах залучати новий капітал [5, с. 251–252].

Ефективність господарської діяльності суб'єкта господарювання визначається оптимальним формуванням його структури капіталу. Основною метою формування капіталу підприємства є оптимізація структури капіталу для забезпечення ефективного його використання та придбання необхідних активів.

Одним з основних завдань щодо створення сприятливих умов із забезпечення безперервності відтворювального процесу і розвитку підприємств є пошук оптимальних варіантів забезпечення їх різними засобами, тобто формування оптимальної структури капіталу.

З урахуванням цієї мети вважається, що на таких принципах базується процес формування капіталу підприємства (рис. 1) [5]:

1) Врахування під час ведення господарської діяльності підприємства перспектив розвитку, формування обсягу та структури капіталу підприємства відповідно до завдань його господарської діяльності має бути не тільки на початковій стадії функціонування підприємства, але і на перспективу.

2) Забезпечення відповідного обсягу залученого капіталу до обсягу формуючих активів підприємства. Потреба підприємства в капіталі базується на його потребі в оборотних і необоротних активах. Потреба в капіталі, який необхідний для створення нового підприємства, включає такі елементи витрат, як передстартові витрати та стартовий капітал.

3) Мінімізація витрат під час формування капіталу із різних джерел. Ця мінімізація потрібна у процесі управління вартістю капіталу.

Рис. 1. Принципи формування капіталу підприємства

4) Ефективне використання капіталу у процесі господарської діяльності. Цей принцип забезпечується максимізацією показника рентабельності власного капіталу за припустимого рівня фінансового ризику.

5) Забезпечення оптимальної структури капіталу задля ефективного його функціонування. Від оптимальної структури капіталу, що використовується, залежать високі кінцеві результати діяльності підприємства.

Оптимізація структури капіталу підприємства базується на виборі дешевих джерел фінансування активів підприємства. Тому активи підприємства необхідно групувати за такими групами, як: необоротні (фіксовані) активи; постійна частина оборотних активів; змінна частина оборотних активів.

Максимізація ринкової вартості підприємства забезпечується оптимальним поєднанням власних та позикових коштів.

Групування активів за порядком поетапних розрахунків щодо формування оптимальної структури капіталу у його майновому та фінансовому втіленнях дає змогу спрогнозувати максимальне зростання рентабельності власного капіталу та фінансової рівноваги у майбутньому, розробити певні напрями підвищення ефективності діяльності підприємства загалом.

Мета управління капіталом підприємства пов'язана з метою стратегічного та фінансового менеджменту загалом і реалізується з нею в єдиному комплексі.

Основною метою управління капіталом підприємства є забезпечення максимізації добробуту власників підприємства у поточному та майбутньому періодах, яка відображається у підвищенні його ринкової вартості.

Вважаємо, що для досягнення головної мети управління капіталом мають бути розв'язані такі основні завдання:

- за запланованого рівня фінансового ризику має забезпечуватися максимальна дохідність капіталу;
- мінімізація рівня фінансового ризику за умов очікуваного рівня дохідності капіталу;

- мінімізація середньозваженої вартості капіталу підприємства;

- забезпечення достатнього обсягу капіталу підприємства, що забезпечував би реалізацію інвестиційних проектів та задані темпи економічного зростання;

- підтримка фінансової рівноваги підприємства у процесі його розвитку;

- оптимізація обороту капіталу;

- забезпечення високим рівнем кваліфікації фінансових менеджерів;

- підтримка своєчасного реінвестування капіталу;

- оптимізація розподілу сформованого капіталу за видами діяльності та використання;

- підтримка відповідного рівня фінансової гнучкості;

- підтримка відповідного рівня фінансового контролю за підприємством з боку його власників;

- забезпечення умов виконання зобов'язань контрагентами.

Такі завдання тісно пов'язані між собою, хоча деякі і мають різноспрямований характер. У процесі реалізації управління капіталом підприємства деякі завдання мають бути узгоджені між собою для максимізації ефективності реалізації основної мети.

Під час управління капіталом підприємства мають дотримуватися таких основних принципів, як:

- планування структури та обсягу капіталу;
- постійний контроль за використанням та станом капіталу підприємства;

- капітал підприємства на всіх стадіях кругообігу має розміщуватися оптимально;

- наявність ефективної системи формування капіталу.

Процес управління капіталом підприємства включає стратегію та тактику управління. Стратегія управління капіталом включає загальний напрям та спосіб використання засобів для досягнення поставленої мети. Стратегія встановлює правила та обмеження, які дають змогу сконцентрувати зусилля на таких варіан-

тах рішень, які не суперечать вибраному напрямку управлінської діяльності. Тактика управління капіталом підприємства включає в себе певні методи та прийоми досягнення поставленої мети за визначеної ситуації та у визначений момент часу.

Залежно від отримання відповідного рівня доходу базові стратегії з управління капіталом підприємства поділяються на такі види [6]:

– збалансована стратегія ставить собі за мету отримання середньоринкової дохідності за найбільш ліквідними акціями, але з меншим рівнем ризику;

– консервативна стратегія має на меті дохідність вищу, ніж за банківськими депозитами, з меншими ризиками, ніж на ринку акцій;

– індексна стратегія ставить собі за мету інвестиційний дохід за портфелем цінних паперів, який сформований на основі індексу.

За видами активів залежно від розподілу капіталу виділяють такі типи стратегії, як консервативна, компромісна та агресивна, які відрізняються одна від одної пропорційним співвідношенням джерел фінансування необоротних активів. Класифікацій стратегій з управління капіталом підприємства є кілька, на їх основі може бути сформована типологія стратегій, де кожен з елементів має свої специфічні особливості та є прийнятним для певного виду підприємства з визначеним співвідношенням видів економічної діяльності.

Дотримання таких основних принципів забезпечує ефективне управління капіталом підприємства:

– підтримка високого динамізму в управлінні;

– комплексність під час формування управлінських рішень;

– інтегрованість із загальною системою управління підприємством;

– орієнтація на стратегічні цілі підприємства;

– розроблення декількох підходів до прийняття управлінських рішень.

Висновки з дослідження. Система управління капіталом підприємства складається з двох функціональних підсистем: управління формуванням капіталу та управління використанням капіталу. Ці підсистеми можна віднести до формування системи управління власним капіталом як однієї з організаційних форм, але в сучасних мінливих умовах до проблем раціо-

нального формування та використання власних коштів підприємства додалися ще такі не менш значущі проблеми, як: створення ефективної системи із збереження власного капіталу; визначення оптимальної частки власного капіталу у структурі капіталу підприємства; реальна оцінка ринкової вартості підприємства та ефективності ведення його фінансово-господарської діяльності. Під час розроблення фінансової політики підприємства на визначений період необхідно вибрати таку структуру капіталу, яка за найнижчої вартості капіталу дасть змогу збільшити ринкову вартість економічної одиниці.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Маршалл А. Принципи економічної науки [пер. с англ.]. Москва : Видавн. група «Прогресс», 1993. Т. 1. 415 с.
2. Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент : підручник. Київ : КНЕУ, 2008. 536 с.
3. Бланк І.О. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник. Київ : Ника-Центр, Эльга, 2001. 528 с.
4. Бріггем Є.Ф. Основи фінансового менеджменту : навч. посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2008. 560 с.
5. Городня Т.А., Стефанюк Т.А. Сучасна стратегія управління капіталом підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2008. Вип. 18 № 10. С. 250–253.
6. Викиданець І.В. Методи оптимізації структури капіталу підприємства. *Вісник Дон-НУЕТ*. 2014. № 3(43). С. 208–215.

REFERENCES:

1. Marshall A. (1993) *Pryntsypy ekonomichnoyi nauky* [Principles of Economic Science] [per. s anhl.]. Moskva: Vydavn. hrupa «Prohress». (in Russian)
2. Poddyer'ohin A.M. (2008) *Finansovyy menedzhment* [Financial management]: pidruchnyk. Kyiv: KNEU. (in Ukrainian)
3. Blank I.O. (2001) *Finansovyy menedzhment* [Financial management]: navchal'nyy posibnyk. Kyiv: Nyka-Tsentr, É'l'ha. (in Ukrainian)
4. Brihkhem Ye.F. (2008) *Osnovy finansovoho menedzhmentu* [Fundamentals of Financial Management]: navch. posibnyk. Kyiv: Tsentr navchal'noyi literatury. (in Ukrainian)
5. Horodnya T.A., Stefanyuk T.A. (2008) *Suchasna stratehiya upravlinnya kapitalom pidpryyemstva* [Modern strategy of capital management of the enterprise]. *Naukovyy visnyk NLTU Ukrainy*, vol. 18, № 10, pp. 250–253. (in Ukrainian)
6. Vykhdanets I.V. (2014) *Metody optymizatsiyi struktury kapitalu pidpryyemstva* [Methods of optimizing the capital structure of the enterprise]. *Visnyk of Don-NUET*, vol. № 3, no 43, pp. 208–215.